

Р. О. Савченко, к. е. н., доцент,  
головний бухгалтер

## БЮДЖЕТНИЙ КОНТРОЛЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТОМ ГОСПОДАРЮВАННЯ

**Постановка проблеми.** Мета системи бюджетного контролю повинна узгоджуватися з контрольною метою управління та полягає у забезпеченні досягнення бажаного рівня ефективності та дієвості господарської діяльності підприємства. Конкретною кінцевою метою виступає необхідність досягнення кількісних та вартісних показників діяльності на основі прийнятих стандартів бюджетного контролю. Таким чином, система бюджетного контролю дозволяє керівникам та співробітникам підприємства раціонально оцінювати розмір показників закладених у бюджет, виявляти вплив дій суб'єктів управління на виникнення відхилень фактичних показників від бюджетних в ході здійснення господарської діяльності та проводити коригування в будь-який момент послідовно, забезпечуючи виконання поставлених цілей.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Здебільшого вітчизняні вчені такі як: В. Д. Андреев, М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, Б. І. Валуєв, С. Ф. Голов, С. Я. Зубілевич, Л. П. Кулаковська, О.П. Кириленко, Л.К. Сук, Б. Ф. Усач, Л.С. Шатковська розглядають бюджетний контроль з позиції держави, в частині вивчення ефективності використання бюджетних коштів, наповнення доходної частини бюджету України та ін.. Проте є інші види бюджетів, які можуть складатися на рівні суб'єктів господарювання і які відображають бажаний рівень доходів, витрат та інших показників за певний період. Проблемними аспектами бюджетування займалися ряд вітчизняних та зарубіжних вчених: К. Друрі, Дж. Фостер, Т.О. Зінькевич, О.М. Тищенко, М.Д. Білик, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, А.М. Герасимович, С.Ф. Голов тощо. Проте ними не в повній мірі були розглянуті питання бюджетного контролю за рівнем досягнення запланованих показників.

**Метою дослідження** є визначення ролі бюджетного контролю для забезпечення ефективності системи управління, а також формування автором власних думок та висновків.

**Виклад основного матеріалу.** Оцінка ефективності функціонування системи управлінського контролю в цілому, а не лише окремих процедур контролю має велике значення для системи управління. Слід зазначити, що розуміння конотації, принципів, змісту та процедур оцінки управлінського контролю є запорукою

ефективності господарської діяльності підприємства. Оцінка системи управлінського контролю в підприємстві відноситься до процесу, що має виконуватися вищим керівництвом підприємства або його спеціалізованим структурним підрозділом з метою комплексної оцінки ефективності діяльності суб'єкта господарювання та прийняття управлінських рішень за результатами такої оцінки. Кінцевим результатом буде підвищення ефективності системи управлінського контролю, шляхом застосування регулятивних дій та відображення їх виконання у відповідних звітах з оцінки, а також виявлення і запобігання пов'язаних з цим ризиків [1].

Метою управлінського контролю є забезпечення гарантування досягнення бажаного стратегічного рівня ефективності підприємства. При постановці довгострокових цілей обов'язковою умовою має бути врахування місії існування суб'єкта господарювання в інтеграції із цілями управлінського контролю. Досягнення бажаного рівня операційної ефективності, завдяки використанню методологічного інструментарію управлінського контролю, є одним з головних завдань адміністративного управління [2].

Бюджет – це схема, за допомогою якого відбувається розподіл ресурсів суб'єкта господарювання протягом певного періоду за для досягнення поставленої мети. Іншими словами бюджетом є грошове вираження цілей підприємства на певний період. Окрім того бюджет є формою плану, який може бути розділений на різні категорії та рівні (рис. 1):



**Рис. 1. Ієрархія планування**

На рис. 1 показано, що бюджет є органічною частиною та основою планування показників за для досягнення стратегії розвитку підприємства. Конотація бюджетного планування може бути зведена до трьох аспектів:

по-перше, для того щоб відобразити у вартісному виразі входи і виходи за для реалізації цілей діяльності підприємства;

по-друге, щоб проілюструвати "чому", тобто в яких випадках будуть формуватися входи і виходи бюджетів;

по-третє, відображає "коли", тобто моменти формування входів і виходів.

За для оптимальності дотримання строків досягнення бажаних бюджетних показників в кожному підприємстві діє так званий бюджетний контроль, який відноситься до процесу регулювання цілей організації і економічної поведінки суб'єкта господарювання через форму бюджетного планування, коригування та зміни поведінки та управління негативними відхиленнями, за для забезпечення досягнення цілей та стратегії розвитку на всіх рівнях. З точки зору управління бюджетування включає в себе формування бюджету (бюджетне планування), виконання бюджету, аналіз відхилень бюджету та коригування відхилень. При цьому бюджетний контроль супроводжує будь-яку стадію бюджетування за для забезпечення проведення своєчасної корекції господарської діяльності менеджерами суб'єкта управління.

Перевагами системи бюджетного контролю є: встановлення чітких кількісних критеріїв корпоративної поведінки; тісні взаємозв'язки стратегічних та поточних цілей функціонування суб'єкта господарювання; виявлення проблемних аспектів та своєчасна корекція відхилень. До недоліків бюджетного контролю відносять: необхідність комплексної постановки системи бюджетного управління; обмеження в якійсь мірі ініціативи керівників та працівників підприємства; чіткі бюджетні стандарти не дають в повній мірі оперативно реагувати системі менеджменту на зміни зовнішнього середовища.

Як правило, система бюджетного контролю використовується у всіх організаціях або підприємствах в яких запроваджено такий метод управлінського обліку як бюджетування. Однак важко розробити і впровадити систему бюджетного управління для підприємств з поганим бізнес-середовищем та нерозвиненою інфраструктурою. Потрібно пам'ятати, що концентрування уваги на контролі в системі управління може зв'язувати ініціативу керівників та працівників підприємства.

**Висновки.** Таким чином, бюджетний контроль дасть змогу сформувати кодекс поведінки суб'єктів управління, є простим у використанні, не обмежується системою управління та зовнішнім середовищем.

#### **Список використаних джерел**

1. Савченко Р. О. Інтегральний механізм розробки стандартів управлінського контролю / Р. О. Савченко // Агросвіт. – 2016. – № 13–14. – С. 39–43.

2. Савченко Н.М. Роль управлінського контролю в досягненні стратегічних цілей суб'єктів господарювання / Н. М. Савченко // Фінансові інструменти регіонального розвитку : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (28 жовт. 2016 р.). – Житомир: Житомирський національний агроекологічний університет, 2016. – С. 99-102

3. Donaldson T. The stakeholder theory of the corporation: Concepts, evidence, and implications / T. Donaldson, L.E. Preston // Academy of Management Review. – 1995. – № 20. – P. 65-91.

4. Niskala M. Stakeholder theory as a framework for accounting, in: Understanding Stakeholder Thinking / M. Niskala, S. Näsi [Edited by Juha Näsi]. – Jyväskylä, Finland: LSR-Julkaisut Oy, 1995. – P. 119–134.